

ADABIYOTDA MIGRATSIYA FENOMENI: “BONU” ROMANIDA MEHNAT MUHOJIRLIGI TAHLILI

Hamzayeva Zebo Murodjon qizi,

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Fakultetlararo xorijiy tillar kafedrası o'qituvchisi,

hamzayevazebo1016@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Iqbol Mirzoning “Bonu” romanidagi mehnat muhojirligi mavzusi badiiy tahlil qilinadi. Asarda xorijga ishlash uchun ketgan ayol taqdiri orqali muhojirlikning ijtimoiy-psixologik oqibatlari yoritiladi. Muallif qahramonlar ruhiy kechinmalari, ijtimoiy adolatsizlik va oila rishtalarining uzilishi orqali zamonaviy o'zbek jamiyatidagi dolzarb muammolarni ko'rsatishga harakat qiladi. Maqolada migratsiya fenomenining adabiyotdagi ifodasi, uning badiiy talqini hamda ijtimoiy kontekstdagi ahamiyati tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Iqbol Mirzo, Bonu romani, mehnat muhojirligi, migratsiya, ijtimoiy muammo, ayol taqdiri, badiiy tahlil, zamonaviy o'zbek adabiyoti, psixologik tasvir, oilaviy ajralish.

Kirish. Bugungi globallashuv jarayonida mehnat muhojirligi ko'plab mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston uchun ham dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy masalalardan biri hisoblanadi. Xususan, xorijga ishlash uchun ketayotgan fuqarolar orasida ayollar sonining ortib borayotgani jamiyatda yangi ijtimoiy-psixologik muammolarni keltirib chiqarmoqda. Adabiyot esa ana shu muammolarning aks sadosi sifatida inson taqdirini, ruhiy kechinmalarini badiiy obrazlar vositasida chuqur yoritishga xizmat qiladi.

Zamonaviy o'zbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri Iqbol Mirzo tomonidan yozilgan “Bonu” romani mehnat muhojirligi mavzusiga badiiy

yondashgan ilk asarlardan biridir. Asarda bosh qahramonning chet elga ishlash uchun ketishi, uning oilaviy hayotiga, ruhiy holatiga ta'siri orqali muhojirlikning insoniy qiyofaga, ayol sha'niga va milliy qadriyatlarga bo'lgan ta'siri chuqur tahlil qilinadi.

Mazkur maqolada “Bonu” romanida mehnat muhojirligi fenomenining adabiy talqini, uning ijtimoiy va psixologik jihatlari, shuningdek, bu mavzuning zamonaviy o'zbek prozasidagi o'rni tahlil qilinadi.

Asosiy qism.

Iqbol Mirzoning “Bonu” romani nafaqat ayol taqdirining badiiy ifodasi, balki muhojirlik, ijtimoiy adolatsizlik, oilaviy ajralish, ruhiy bosim kabi dolzarb muammolarni yorituvchi asardir. Romanning markazida turgan Bonu obrazi orqali muallif mehnat muhojirligining ayollar hayotidagi ta'sirini chuqur va samimiy aks ettiradi. Bonu – o'z orzulari, oilaviy baxti, farzandlariga bo'lgan mehrini xorijda og'ir mehnat bilan sinovdan o'tkazishga majbur bo'lgan o'zbek ayoli timsolidir.

Bonu hayotining asosiy burilishi uning xorijga ishlash uchun ketishga qaror qilgan paytidan boshlanadi. Bu qaror oila iqtisodiy muammolari sabab yuzaga keladi. Asarda xorijga chiqish orzusi dastlab ijobiylik bilan tasvirlansa-da, keyinchalik muhojirlikning noinsoniy sharoitlari, yolg'izlik, kamsitilish va begona muhitda o'zligini yo'qotish kabi dramatik holatlar ochib beriladi. Bu tasvirlar orqali muallif muhojirlikning tashqi emas, ichki — ruhiy iztiroblarini badiiy tilda ifodalaydi.

Romanda muhojirlik nafaqat iqtisodiy zarurat, balki jamiyatda ayollarga nisbatan mavjud ijtimoiy bosim, erkaklar mas'uliyatsizligi, oilaviy tizimdagi nomutanosiblik kabi omillar bilan ham izohlanadi. Bonuning turmush o'rtog'i tomonidan e'tibordan chetda qolishi, jamiyatda erkaklar ustuvorligining ayollar zimmasiga tushayotgan yukni orttirishi ham muhojirlikka undovchi omillar sifatida tasvirlanadi.

Asarda interyerlar, tashqi muhit, mehnat joylarining ta'rifi orqali muhojirlikning estetik va psixologik qiyinchiliklari ko'rsatiladi. Bonu chet elda ishlagan paytdagi muhit – sovuq, begona, yod — uning ichki dunyosi, ruhiy iztiroblari bilan uyg'un holda ifodalanadi. Bu uslubiy yechim romanning badiiy kuchini oshiradi.

Shuningdek, roman orqali muallif muhojirlikning ijtimoiy oqibatlarini ham ko'rsatadi: oilaviy rishtalarning uzilishi, farzandlarning mehrsiz o'sishi, jamiyatdagi axloqiy qadriyatlarning yemirilishi va nihoyat, insoniylikning yo'qolishi.

Mehnat muhojirligining oilaviy hayotga ta'siri.

“Bonu” romanida muhojirlik masalasi faqat iqtisodiy jihatdan emas, balki insoniy munosabatlar, ayniqsa, oila muhitiga salbiy ta'siri bilan ham ko'rsatib berilgan. Asarda bosh qahramon – Bonu xorijga ishlash uchun ketganidan so'ng, uning oilaviy rishtalari asta-sekin zaiflashadi. Er va xotin o'rtasidagi yaqinlik, ishonch, mehr-oqibat yo'qoladi; farzandlar mehrsiz qoladi, oila birligi yemirila boshlaydi.

Bu holat roman qahramonlarining dialoglarida, ularning ichki kechinmalarida yaqqol seziladi. Bonuning eridan ajralishi, oilaning parokanda bo'lishi muhojirlikning ijtimoiy va ruhiy darajadagi halokatli oqibatlaridan biridir. Ayniqsa, ayolning uzoq vaqt o'z oila a'zolaridan, bolalaridan yiroqda bo'lishi uni ichki iztirobga soladi. Bonu o'z farzandlarini sog'inadi, ular bilan suhbatlashishga intiladi, lekin bu sog'inch ko'nglidagi bo'shliqni to'ldira olmaydi.

Roman orqali muallif jamiyatda keng tarqalgan bir holatga – oilaviy ajralish va mehrsizlikka sabab bo'layotgan tashqi mehnat muhojirligi muammosiga e'tibor qaratadi. Ko'plab o'zbek oilalarida kuzatilayotgan “moddiy boylik evaziga ruhiy iztirob” muammosi “Bonu” asarida obrazli ifodasini topgan.

Bundan tashqari, muhojirlik ayollarni o'z farzandlariga nisbatan mas'uliyat hissidan ajratib qo'ygani, bolalarda esa psixologik bo'shliq, mehrga chanqoqlik, yolg'izlik hissini uyg'otgani ko'rsatiladi. Bu holat oilaning nafaqat hozirgi, balki kelajak avlod uchun ham salbiy oqibatlar qoldirishini anglatadi.

Shu tariqa, "Bonu" romanida mehnat muhojirligi mavzusi orqali oilaning buzilishi, mehr-oqibat rishtalarining uzilishi, jamiyatlardagi axloqiy muvozanatning buzilishi chuqur yoritiladi.

Muhojirlikda begonalik va yotlashish holati. Mehnat muhojirligi jarayoni insonni nafaqat jismoniy mehnatga, balki og'ir ruhiy sinovlarga ham duchor etadi. "Bonu" romanida bu holat alohida badiiy teranlik bilan tasvirlanadi. Muallif Bonuning chet elga chiqqanidan keyingi ichki kechinmalari, u yashayotgan muhitga bo'lgan begonalik tuyg'usi, o'zini yot his qilish kabi hissiyotlarni obrazli usulda yoritadi.

Romandagi Bonu o'z vatani, oilasi, tili, urf-odatlarini, qadriyatlaridan uzoq bir muhitda yashab, asta-sekin "o'zlikdan ajralish" holatiga tushadi. U ishlayotgan joydagi odamlar bilan aloqa qila olmaydi, hatto ularning tabassumi yoki muomalasi ham unga sun'iy va sovuq tuyuladi. Bu yotlashish, begonalik hissi vaqt o'tishi bilan kuchayadi va Bonu o'zini ijtimoiy jihatdan chetlatilgan, yolg'iz, tushkun holda his qila boshlaydi.

Asarda muallif tashqi muhit (xonalar, mehnat joyi, yolg'iz tunlar) tasvirini ruhiy kechinmalar bilan uyg'unlashtirgan. Begona yurtda hamma narsa yod va sovuq: til yod, taom yod, odamlar yod, hayot tarzi yod. Bu yodlik, begonalik tuyg'usi o'quvchini ham qahramon holatiga kirishga undaydi. Shu jihatdan asar o'z ta'sirchanligi bilan ajralib turadi.

Psixologik izolyatsiya. Bonu o'z vatani va oilasidan uzoqda, begona muhitda qolganida, u bilan o'xshash qadriyat va urf-odatlarga ega odamlarning yo'qligi ruhiy izolyatsiyani keltirib chiqaradi. Uning ichki dunyosi yolg'izlik va tushkunlikka to'ladi. U o'z fikrlarini va his-tuyg'ularini hech kim bilan

bo'lisholmaydi, bu esa ruhiy azoblarni kuchaytiradi. Asarda Bonuning yolg'izligi, o'zligini yo'qotish xavfi badiiy vositalar yordamida ifodalanadi.

Kultural shok. Muhojirlik bilan bog'liq yana bir og'ir holat – kultural shokdir. Bonu yangi madaniyat va tilga moslashishda qiynaladi, atrofidagi odamlar va ularning hayot tarzini tushunishda qiyinchiliklarga duch keladi. Bu shok uni yanada begona va yot his qilishiga olib keladi. Asarda bu holat atrof-muhitning sovuq, yod va begona ko'rinishlari bilan ifodalanadi, bu esa qahramonning ichki kechinmalarini kuchaytiradi.

Uyga qaytish istagi. Barcha qiyinchiliklarga qaramay, Bonuning qalbida o'z yurtiga, oilasiga qaytish istagi kuchli bo'lib qoladi. Bu orzu uni tirik tutadi, ruhiy iztiroblarga bardosh berishga yordam beradi. Ammo qaytish istagi ham o'z-o'zidan qutqarish emas, balki o'zini, oila va vatanni qayta tiklash uchun zarur kuch manbai sifatida tasvirlanadi. “Bonu”da bu orzu insonning ichki kurashining eng muhim jihatlaridan biri sifatida ko'rsatiladi.

Bonu o'z orzulariga yetish uchun chet elga ketgan bo'lsa-da, aynan shu orzu yo'lida o'zligini yo'qotish, o'z madaniyatidan, qadriyatlaridan uzoqlashish bosqichidan o'tadi. Bu ruhiy yotlashish o'zbek ayolining ichki dunyosidagi uyg'unlikni izdan chiqaradi va uni o'z yurti, o'z joyi bilan bog'liq muqaddasliklardan ayiradi.

Romanda begonalik – bu shunchaki geografik emas, balki madaniy, ruhiy va hissiy yotlashishdir. Bonu begona jamiyatga singa olmaydi, u o'zligini saqlab qolishga harakat qiladi, ammo bu urinishlar ham vaqt o'tishi bilan iztirobga aylanadi. Shu yo'l bilan muallif muhojirlikni inson ruhiy olami uchun og'ir sinov sifatida talqin qiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Iqbol Mirzoning “Bonu” romani zamonaviy o'zbek adabiyotida mehnat muhojirligi mavzusini yoritgan muhim badiiy asarlardan biridir. Asarda ayol qahramon timsolida muhojirlikning ruhiy, ijtimoiy va axloqiy oqibatlari chuqur tahlil qilinadi. Bonuning xorijda mehnat qilishi orqali

muallif o'quvchini insoniy qadriyatlar, oila, mehr, ona yurtidan ajralish kabi murakkab masalalar ustida chuqur o'ylashga undaydi.

Roman badiiy jihatdan hayotiy, chuqur psixologik va ijtimoiy tafakkur asosida yozilgan bo'lib, unda muhojirlik faqat bir mavzu emas, balki jamiyatda mavjud muammolar, gender tengsizligi, iqtisodiy to'siqlar va ma'naviy tanazzulning aks sadosi sifatida namoyon bo'ladi. "Bonu" obrazi esa bu muammolar ichra o'zini yo'qotmagan, lekin hayot zarbalari qarshisida qiynalgan ayolning timsoliga aylangan.

Mazkur asar tahlili shuni ko'rsatadiki, adabiyot inson taqdirini yoritish, dolzarb ijtimoiy muammolarni ochib berish va ularni tushunishga yordam berish vositasi bo'lib xizmat qiladi. "Bonu" romani orqali muallif mehnat muhojirligi muammosini chuqur yoritib, o'zbek adabiyotining ijtimoiy funksiyasini yana bir bor tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzo, Iqbol. *Bonu*. Toshkent: Adabiyot va san'at, 2010.
2. Abdurahmonov, O'ktam. "O'zbek adabiyotida muhojirlik va migratsiya masalalari." *Adabiyotshunoslik jurnali*, 2020, №3, 45–52.
3. Islomova, Gulchehra. "Mehnat muhojirligi va uning oilaga ta'siri." *Ijtimoiy fanlar jurnali*, 2019, №4, 78–85.
4. Хамзаева, З. (2025). Толкование женского образа в романе «Бону» с точки зрения декадентства: социальный кризис и противоречие ценностей. *Зарубежная лингвистика и лингводидактика*, 3(2), 17-22.
5. Qizi, H. Z. M. (2024). WOMEN'S ROLES AND GENDER PORTRAYAL IN THOMAS HARDY'S WORKS. *Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali*, 2(57), 344-347.

6. Qizi, H. Z. M. (2025). TAQDIR, AXLOQ VA AYOL
QISMATI:'TESS OF THE
D'URBERVILLES'VA'BONU'ROMANLARINING QIYOSIY
TAHLILI. *Research Focus*, 4(Special Issue 1), 184-186.

7. Karimova, Dilnoza. "Muhojirlik fenomenining psixologik
jihatlar." *Psixologiya va jamiyat*, 2022, №2, 15–22.